

10/9

Boisdeffres litteraturkritik

PIERRE DE BOISDEFRE fastslår gång efter annan i sitt arbete om "Litteraturens förvandling" att han själv utgår från en bestämd åskådning: han är katolik. Liksom hos många andra katolska författare får man emellertid inte närmare reda på vad det här är fråga om. Ingenting om vad denna lära innebär som verklighetsbild, knappast något om dess moraliska konsekvenser; dessa detaljer överläts åt prästerskapet och teologerna. Katolicismen får därför karaktären av en hemlig och fast bastion, från vilken en förintande eld riktas mot mera klart och utförligt förkunnade läror. Man får lätt ett intryck av förljugenhet eller ohyllighet inför denna metod; det är så uppenbart att den skarp-synta kritik som framförs mot de världsliga ideologierna skulle bli lika förödande om den ägnades de religiösa dogmerna. Men Boisdeffre — och även på den punkten har han många kolleger — avvärjar sådana misstankar. Man blir övertygad om hans goda tro; han har av orsaker som inte kan överblickas valt en ståndpunkt, han håller på den och kan inte annat. Möjligen kan det misstänkas att denna tro blir så trygg och stabil därför att den troende aldrig tänker på den, utan halvt omedvetet ser den blott som en replik för andra aktioner.

Katolicismen förenas emellertid med en moralism av relativt vardaglig och social beskaffenhet; det gäller att vara en anständig medmänniska. Och utifrån denna moralism, som knappast motiveras annat än med påståendet att den representerar samtidens ungdom, vänder sig Boisdeffre med hätskhet mot populära extravaganser i religiös litteratur. "Litteratörerna", skriver han, "har ersatt den hederliga människan med helgonet." Då de vänder sig till Gud är det med orden: "Herre, jag tackar Dig att Du inte har gjort mig god och dygdig som fariseerna! Min religion är mera upplyst, den har genom njutningen fört mig till lasten och genom lasten till heligheten." Den travesti på idén om hjärtats förkrosselse som består i tanken att fördärvet är helgonens rätta utbildning avvisas i denna korrekt moraliska katolicism — och därmed en rad av de författare som just nu är trons mest illustra försvarare.

Två stabilt katolska författare behandlas mera ingående av Boisdeffre: Mauriac och Bernanos. Mauriac anklagas för sin sensualism och sin avsky för sensualismen, sin oförmåga att ge illusion av fria, inte determinerade människor, att teckna kristna till skillnad från skräckslagna syndare. Liksom Pascal kan Mauriac "åt Gud överlämna blott förstörda varelser... men Pascal offrade åt Gud sin vetenskap, sin hälsa och slutligen sitt liv. François Mauriac (Sankt François Mauriac) har inte offrat någonting, varken kärlek eller rikedom eller ära. Han har nöjt sig med att ständigt spela rollen av döende för att låta sig inväljas i Franska akademien.

André Malraux.

Var och en har det martyrium som han förtjänar". I kontrast till Mauriac tecknas Bernanos som olycklig, stridande, besatt. Även den som delar Boisdeffres värdering observerar att han här skattar åt den romantik — det viktiga är inte att ha rätt, utan att vara ivrig — som han i andra sammanhang underkänner.

*

Bland litteraturens världsliga metafysiker synes Boisdeffre sätta André Malraux i första rummet. Och kanske är denne i Sverige alltför litet läste författare den mest överlägsna intelligensen av dem alla; problem som av andra behandlas med utförlig eftertänksamhet avfärdas i Malraux sållsamt jagade romaner med några förbilande reflexioner eller repliker. Men svagheter i Malraux revolutionära eller nationella metafysiker påpekas. "Det revolutionära äventyret framstår som ett alibi, som ett medel att undfly dödstraffets anfaktelser." Enligt ett vanligare språkbruk kan man tala om myter; idén ensam kan göra hängivelse och offer möjliga, genom den når människan den spänning, den exaltation som ger henne kraft att leva och handla. Då det här gäller ett självförverkligande, kan Malraux förkunnelse sägas vara en utbyggnad på jagkulten hos Barrès och Gide, men med en nästan snobbig förnämnet försmår Malraux sådana bikter och broderier som verkar personliga, intima och ibland kvalmiga. Inflytandet från Bergsons och framför allt Sorels handlingsmystik är påtagligt, och liksom Sorel vinglade mellan syndikalism och monarkism har Malraux växlat från Lenin till de Gaulle i sitt sökande efter passionerande fantasier. Hans senaste stadium synes vara ett slags mänsklighetens imperialism, som med en hänvisning till redan vunna segrar utger eldande paroller liksom Napoleon vid Austerlitz; det är en heroisk framstegstro som myt.

Den författargrupp som blivit berömd efter det andra världskriget blir ingående diskuterad. Den hårda kritiken av Sartres egenartade ideologi, som framträder med anspråk på att utgöra en insats i den vetenskapliga filosofin, hör till det bästa i boken. Sartres förhållande av Genet — därför att denne gjort det heliga "valet" — behandlas med en mördande ironi, som i dessa dagar kunde ha behövts i den svenska debatten kring "det onda helgonet".

Inom denna grupp sätts Camus främst. Hos honom förtäts "den tragiska erfarenhet" som hela Boisdeffres bok främst handlar om: längtan efter och möjligheten att forma en anständig "metafysik". Camus har i mindre grad än kanske någon annan av de behandlade författarna gått förbi frågan genom att som en hjälphypotes tillgripa någon av de traditionella lösningarna, genom flykt till handlingsromantik eller genom tillverkning av ett privat system. "Denna orimliga värld utan Gud befolkas alltså av människor som tänker klart och inte längre hoppas."

*

Det finns mycket omoget och oklart i Boisdeffres bok; den är mindre skarpsinnig, men också mindre ensidig än Massis "Jugements", med vilken den i uppläggnings och syfte har flera beröringspunkter. Det svagaste är kanske trosbekännelserna och försöken att ange hur filosofin, litteraturen och samhället egentligen borde vara beskaffade. Här möter man så ruskiga saker som denna sats, till på köpet tryckt med fetstil: "Vägen är fri för skaparna av en ny mänskliga, bärare av hela mänsklighetens värden, vägen är fri för dem som vill återge världen den enkla och rena skönheten från dess ungdom." Tendensen att mästra författarna har fint avvisats av Camus, som under erkännande av bokens värde förklarar att enligt

1 om

Albert Camus.

de givna recepten författarna borde slås ihop till "en enda person". Även i detaljer möter mycket som är irriterande. Prousts tankar om tiden jämförs med Einsteins, Plancks och de Broglies teorier; här kan Boisdeffre visserligen åberopa många föregångare, men den pretentiösa barnsligheten i tanken blir inte smakligare för det. Allt detta ter sig dock som detaljer i en betydande helhet. Boisdeffres verk är en intelligent, lidelsefull och stimulerande introduktion till idéerna i senare fransk litteratur.

HERBERT TINGSTEN